

UCHWAŁA

15 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

SSN Karol Weitz

Protokolant Katarzyna Banaś

na posiedzeniu jawnym 15 października 2024 r. w Warszawie
w sprawie w postępowaniu sanacyjnym S. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
w K.

z udziałem zarządcy masy sanacyjnej – J. K.

w przedmiocie ostatecznego wynagrodzenia zarządcy,
na skutek przedstawienia przez Sąd Okręgowy w Katowicach
postanowieniem z 27 lutego 2024 r., XIX Gz 66/23,
zagadnienia prawnego:

„Czy ustalając wysokość wynagrodzenia zarządcy na podstawie
art. 55 ust. 2 pkt 1-3 ustawy Prawo restrukturyzacyjne z dnia 15 maja
2015r., (tekst jednolity Dz. U. 2022 poz. 2309 ze zm.) działanie
zarządcy jako pozasądowego organu postępowania
restrukturyzacyjnego, może być oceniane przez pryzmat ujętych w art.
5 k.c. klauzul generalnych, a w konsekwencji skutkować odmową
przyznania wynagrodzenia?”

podjął uchwałę:

**W razie nienależytego wykonania przez zarządcę ustawowych
zadań podstawą obniżenia albo odmowy przyznania
wynagrodzenia określonego w art. 55 ust. 2 pkt 1-3 ustawy z dnia
15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne (jedn. tekst: Dz. U.
z 2024 r., poz. 1428) są przepisy tej ustawy regulujące status
prawny i obowiązki zarządcy.**

Roman Trzaskowski Władysław Pawlak Karol Weitz

(E.C.)

UZASADNIENIE

Wnioskiem z 2 kwietnia 2019 r. zarządca masy sanacyjnej S. sp. z o.o. w K. J.K. wniósł o przyznanie mu wynagrodzenia ostatecznego w kwocie 403 057,60 zł plus podatek VAT, z czego 38 podstaw wynagrodzenia, wynikających z zastosowania stałych części wynagrodzenia i 30 podstaw wynagrodzenia, co do których sąd ma swobodę w ocenie odniesioną do wskazanych w stosownym przepisie przesłanek oraz 20 podstaw wynagrodzenia z uwagi na czas trwania postępowania.

Postanowieniem z 31 grudnia 2021 r. Sąd Rejonowy Katowice-Wschód w Katowicach ustalił wysokość wynagrodzenia zarządcy J.K. na kwotę 357 255,60 zł plus podatek VAT, przy czym uznał, że kwota 101 220 zł netto została wypłacona zaliczkowo i zobowiązał dłużnika S. sp. z o.o. w K. do wypłaty wynagrodzenia w z pozostałej części w terminie 7 dni od dnia doręczenia postanowienia.

W uzasadnieniu Sąd Rejonowy, powołując się na art. 55 ustawy z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne (jedn. tekst Dz. U. z 2022 r., poz. 2309; dalej: „pr. restrukt.”) wyjaśnił, że w postępowaniu uczestniczy 61 wierzycieli, co daje 6 podstaw wynagrodzenia, a suma wierzytelności przysługujących tym wierzycielom wynosi ponad 38 milionów zł, co implikuje 12 podstaw wynagrodzenia, zaś średniomiesięczne obroty osiągnięte przez przedsiębiorstwo dłużnika uzasadniają 20 podstaw wynagrodzenia. Sąd pierwszej instancji uznał wniosek zarządcy za uzasadniony także w odniesieniu do 30 podstaw wynagrodzenia. Natomiast co do 20 podstaw wynagrodzenia Sąd uznał żądanie wniosku za wygórowane i ostatecznie przyjął z tego tytułu 10 podstaw wynagrodzenia.

W wyniku zażalenia dłużnika Sąd Okręgowy w Katowicach postanowieniem z 26 października 2022 r. uchylił postanowienie Sądu Rejonowego i przekazał sprawę wynagrodzenia ostatecznego zarządcy temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Sąd Odwoławczy wskazał, że Sąd pierwszej instancji powinien wyjaśnić, czy zarządca dochował należytej staranności przy wykonywaniu

powierzonej mu funkcji i czy ewentualne naruszenie w tym zakresie z jego strony miało charakter rażący, a w konsekwencji, czy uzasadniało zastosowanie art. 5 k.c. Zdaniem Sądu drugiej instancji trudno uznać, aby wolą ustawodawcy było zagwarantowanie określonej wysokości wynagrodzenia zarządcy także w sytuacji, w której jego działania byłyby nieudolne

Rozpoznając ponownie sprawę wynagrodzenia zarządcy Sąd Rejonowy ustalił je na kwotę 174 047,60 zł plus podatek VAT. Sąd pierwszej instancji ustalił, że J.K. został ustanowiony zarządcą postanowieniem Sądu Rejonowego Katowice-Wschód w Katowicach z 28 października 2016 r. i wypełniając swoje obowiązki zawiadomił wierzycieli o otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, sporządził spis inwentarza, a także złożył plan restrukturyzacyjny. Postanowieniem z 10 kwietnia 2019 r. Sąd Rejonowy zatwierdził układ w postępowaniu sanacyjnym dłużnika przyjęty przez zgromadzenie wierzycieli.

Określając wysokość wynagrodzenia należnego zarządcy Sąd Rejonowy uznał jego zasadność jedynie w zakresie, w jakim uzależnione było od liczby wierzycieli uczestniczących w postępowaniu restrukturyzacyjnym, wysokości zgłoszonych przez nich wierzytelności oraz osiągniętych przez przedsiębiorstwo dłużnika średniomiesięcznych obrotów. Według Sądu zarządca nie wykazał, że doszło do poprawy kondycji ekonomicznej przedsiębiorstwa dłużnika, jak również nie wykazał, że z przyczyn od niego niezależnych postępowanie trwało ponad 12 miesięcy. Sąd zauważył, iż Prokuratura Rejonowa Katowice-Północ w Katowicach przedstawiła zarządcy zarzuty z art. 296 § 1 i 2 k.k. w zb. z art. 271a § 1 k.k., ale jego wina nie została przesądzona prawomocnym wyrokiem skazującym, a tym samym do tego czasu obowiązuje zasada domniemania niewinności.

Przy rozpoznaniu zażaleń dłużnika i zarządcy Sąd Okręgowy powziął wątpliwości, które wyraził w przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnieniu prawnym. Podkreślił, że art. 55 pr. restrukt. wymienia pięć kryteriów określenia wysokości wynagrodzenia zarządcy oraz konkretne przedziały wartościowe tych kryteriów, ich wagi oraz należne stawki. Pierwsze trzy części składowe wynagrodzenia (liczba wierzycieli, suma wierzytelności i wysokość obrotów) mają charakter zobiektywizowany, niezależny od oceny sądu. Pozostałe

zaś dwa czynniki i ich wysokość są uzależnione od decyzji sądu opartej na ocenie poprawy kondycji ekonomicznej przedsiębiorstwa dłużnika, podjęcia przez zarządcę innych działań oraz czasu trwania postępowania restrukturyzacyjnego. Jednak ustawowe ukształtowanie kryteriów zobiektywizowanych i zasad ustalania w tym zakresie wynagrodzenia, w ocenie Sądu drugiej instancji, powoduje powstanie wątpliwości co do możliwości obniżenia wynagrodzenia zarządcy, poniżej dolnego pułapu ustawowego, na podstawie art. 5 k.c., a w skrajnym przypadku, gdy zarządca dopuścił się rażącego naruszenia obowiązków, odmowy przyznania wynagrodzenia. Dłużnik w zażaleniu zarzucił naruszenie art. 5 k.c. przez jego niezastosowanie pomimo, iż zarządca nadużył prawa podmiotowego, ponieważ w celu osiągnięcia korzyści majątkowej wystawił faktury VAT poświadczające nieprawdę, a następnie będąc obowiązany do zajmowania się sprawami majątkowymi dłużnika nadużył uprawnień i przekazywał nierzetelne faktury do rozliczeń księgowych, na szkodę dłużnika, do czego częściowo się przyznał dokonując częściowej korekty faktur, a postępowanie karne w tej materii jest w toku. Sąd odwoławczy, w kontekście wcześniejszej wypowiedzi i potrzeby udzielenia przez Sąd Najwyższy odpowiedzi na przedstawione pytanie prawne, powołał się na art. 386 § 6 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Celem postępowania restrukturyzacyjnego (w tym postępowania układowego i sanacyjnego) jest uniknięcie ogłoszenia upadłości dłużnika przez umożliwienie mu restrukturyzacji w drodze zawarcia układu z wierzycielami, a w przypadku postępowania sanacyjnego - również przeprowadzenie działań sanacyjnych, przy zabezpieczeniu słusznych praw wierzycieli (art. 3 ust. 1 w zw. z art. 2 pr. restrukt.). Postępowanie restrukturyzacyjne prowadzi się z udziałem nadzorcy, którym jest nadzorca układu albo nadzorca sądowy, albo zarządcy (art. 23 pr. restrukt.) Nadzorca i zarządca odpowiadają za szkodę wyrządzoną na skutek nienależytego wykonywania obowiązków (art. 25 ust. 1 pr. restrukt.).

Zarządca jest powoływany przez sąd w postanowieniu o otwarciu postępowania sanacyjnego. Sąd powołuje zarządcę, biorąc pod uwagę liczbę spraw, w których osoba posiadająca licencję doradcy restrukturyzacyjnego pełni

funkcje nadzorcy sądowego lub zarządcy w innych postępowaniach restrukturyzacyjnych lub syndyka w postępowaniach upadłościowych, a także jej doświadczenie i dodatkowe kwalifikacje (art. 51 ust. 1 i 1a pr. restrukt.). Zarządca niezwłocznie obejmuje zarząd masą sanacyjną, zarządza nią, sporządza spis inwentarza wraz z oszacowaniem oraz sporządza i realizuje plan restrukturyzacyjny (art. 52 ust. 1 pr. restrukt.) .

Zarządca składa sędziemu-komisarzowi sprawozdanie ze swoich czynności za każdy miesiąc kalendarzowy pełnienia funkcji; sprawozdanie z czynności zarządcy obejmuje co najmniej wskazanie i omówienie etapu przygotowywania lub realizacji planu restrukturyzacyjnego, wskazanie, czy zarządca reguluje zobowiązania powstałe po otwarciu postępowania sanacyjnego, oraz wskazanie stanu niezaspokojonych przez zarządcę zobowiązań (art. 31 ust. 1 i 3 pr. restrukt.). Ponadto zarządca wykonuje obowiązki sprawozdawcze ciążące na dłużniku (art. 54 pr. restrukt.). Wreszcie zarządca składa sędziemu-komisarzowi co miesiąc kalendarzowy sprawozdanie rachunkowe, obejmujące co najmniej wskazanie źródła i wysokości poszczególnych wpływów i wydatków w okresie sprawozdawczym, w tym wydatków poniesionych przez zarządcę, wysokości środków pieniężnych zgromadzonych w kasie i na rachunkach bankowych na początek i koniec okresu sprawozdawczego oraz rosnąco od dnia otwarcia postępowania, jak również stan przychodów i kosztów na początek i koniec okresu sprawozdawczego oraz rosnąco od dnia otwarcia postępowania. W terminie trzydziestu dni od dnia złożenia sprawozdania dłużnik i wierzyciele mogą wnosić zarzuty dotyczące wydatków poniesionych przez zarządcę wskazanych w sprawozdaniu. Sędzia-komisarz w wyniku rozpoznania zarzutów lub z urzędu w terminie dwóch miesięcy od dnia złożenia sprawozdania odmawia postanowieniem uznania w całości lub w części określonego wydatku poniesionego przez zarządcę oraz orzeka o zwrocie do masy sanacyjnej kwoty poniesionej z tytułu wydatku, którego uznania odmówiono. Na postanowienie sędziego-komisarza oraz postanowienie o oddaleniu zarzutów przysługuje zażalenie; zażalenie przysługuje także zarządcy. Prawomocne postanowienie zobowiązujące zarządcę do zwrotu do masy sanacyjnej kwoty poniesionej z tytułu wydatku, którego uznania odmówiono, stanowi tytuł egzekucyjny przeciwko zarządcy (art. 32 ust. 1,3-5 pr. restrukt.). Po

wykonaniu wszystkich obowiązków zarządca składa sprawozdanie końcowe, które obejmuje co najmniej wskazanie, w jakim stopniu został zrealizowany plan restrukturyzacyjny oraz czy zarządca wydał dłużnikowi cały majątek i dokumenty. Sprawozdanie to zatwierdza sąd. Sąd odmawia zatwierdzenia sprawozdania końcowego w całości lub części, jeżeli zarządca dokonał czynności niezgodnych z prawem lub skutkujących pokrzywdzeniem wierzycieli lub dłużnika albo mimo wezwania nie wykonał w określonym terminie wszystkich obowiązków (art. 33 ust. 1 i 2 pr. restrukt.).

Sędzia-komisarz upomina zarządcę, który nie wykonuje albo nienależyście wykonuje swoje obowiązki. W przypadku istotnego uchybienia albo braku poprawy w wykonywaniu obowiązków mimo upomnienia, sędzia-komisarz nakłada na zarządcę grzywnę w wysokości od 1000 do 30 000 zł, biorąc pod uwagę stopień oraz wagę uchybienia. W przypadku rażącego uchybienia albo braku poprawy w wykonywaniu obowiązków mimo nałożonej grzywny, sąd restrukturyzacyjny odwołuje zarządcę (art. 30 ust. 1-3 w zw. z art. 14 ust. 1 pr. restrukt.). Minister Sprawiedliwości cofa licencję doradcy restrukturyzacyjnego, m.in. w przypadku gdy osoba posiadająca licencję doradcy restrukturyzacyjnego została skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe albo dopuściła się uporczywego lub rażącego naruszenia przepisów prawa w związku z wykonywaniem czynności, stwierdzonego w ramach nadzoru (art. 18 ustawy z dnia 15 czerwca 2007 r. o licencji doradcy restrukturyzacyjnego, jedn. tekst: Dz. U. z 2022 r. poz. 1007; dalej: „u.l.d.r.”).

Sąd wydaje postanowienie w przedmiocie wynagrodzenia ostatecznego zarządcy na jego wniosek, w którym to wniosku podaje się aktualne, według stanu na dzień jego złożenia, informacje o: liczbie wierzycieli; sumie wierzytelności; średniomiesięcznych obrotach osiągniętych w toku postępowania sanacyjnego; stopniu poprawy kondycji ekonomicznej przedsiębiorstwa dłużnika, która miała miejsce w czasie trwania postępowania sanacyjnego, osiągniętych przychodach i ich zmianie w stosunku do stanu poprzedzającego objęcie zarządu; podjęciu innych działań, w szczególności zawarcia umów, które przyniosły w toku postępowania lub przyniosą w przyszłości pozytywne ekonomiczne efekty dla dłużnika; stopniu skomplikowania sytuacji majątkowej i prawnej masy sanacyjnej oraz rodzaju i

zakresie działalności prowadzonej przez dłużnika, w tym liczbie pracowników zatrudnionych przez dłużnika (art. 58 ust. 1 i 2 pr. restrukt.).

Wynagrodzenie zarządcy ustala się jako sumę pięciu części składowych, w granicach od trzykrotności do dwustuośmiokrotności podstawy wynagrodzenia, przez którą należy rozumieć przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat z zysku w trzecim kwartale roku poprzedniego ogłoszone przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego (art. 55 ust. 1 i 3 pr. restrukt.). Części składowe wynagrodzenia ustala się według następujących zasad: 1) część zależna od liczby wierzycieli będących uczestnikami postępowania (przykładowo sześć podstaw wynagrodzenia, w przypadku gdy liczba wierzycieli wynosi od 51 do 100); 2) część zależna od sumy wierzytelności przysługujących wierzycielom będącym uczestnikami postępowania (np. dwanaście podstaw wynagrodzenia, gdy suma wierzytelności mieści się w przedziale od 10 000 000,01 zł do 500 000 000 zł); 3) część zależna od średniomiesięcznych obrotów osiągniętych w toku postępowania sanacyjnego (np. dwadzieścia podstaw wynagrodzenia w przypadku obrotów od 1 000 000,01 zł do 10 000 000 zł); 4) część ustalana przez sąd - w granicach do sześćdziesięciu podstaw wynagrodzenia - stosownie do: stopnia poprawy kondycji ekonomicznej przedsiębiorstwa dłużnika, która miała miejsce w czasie trwania postępowania sanacyjnego, wyrażającego się m.in. w zwiększeniu przychodów i ograniczeniu kosztów; podjęcia przez zarządcę innych działań, w szczególności zawarcia umów, które przyniosą w przyszłości pozytywne ekonomiczne efekty dla dłużnika; stopnia skomplikowania sytuacji majątkowej i prawnej masy sanacyjnej oraz rodzaju i zakresu działalności prowadzonej przez dłużnika, w tym liczby pracowników zatrudnionych przez dłużnika; 5) część ustalana w przypadku, gdy z przyczyn niezależnych od zarządcy postępowanie trwa dłużej niż dwanaście miesięcy - w granicach do dwudziestu podstaw wynagrodzenia (art. 55 ust. 2 pr. restrukt.).

W przypadku prawomocnej odmowy zatwierdzenia układu albo prawomocnego umorzenia postępowania restrukturyzacyjnego wynagrodzenie zarządcy ustala się w wysokości 30% wynagrodzenia obliczonego zgodnie z art. 55 pr. restrukt., czyli obejmującego trzy pierwsze zobiektywizowane części, o których mowa w art. 55 ust. 2 pkt 1-3 pr. restrukt., a także dwie pozostałe części

przewidziane w art. 55 ust. 2 pkt 4 i 5 pr. restrukt., o ile zachodzą wskazane tam okoliczności (art. 59 ust. 2 pr. restrukt), przy czym w przypadku prawomocnego zatwierdzenia układu wynagrodzenie zarządcy ustala się w kwocie nieprzekraczającej wynagrodzenia obliczonego zgodnie z art. 55 pr. restrukt. (art. 59 ust. 3 pr. restrukt.)

Sąd umarza postępowanie restrukturyzacyjne, jeżeli: prowadzenie postępowania zmierzałoby do pokrzywdzenia wierzycieli; dłużnik wniósł o umorzenie postępowania i zezwoliła na to rada wierzycieli; układ nie został przyjęty; uprawomocniło się postanowienie o ogłoszeniu upadłości dłużnika (art. 325 ust. 1 pr. restrukt.). Sąd może umorzyć postępowanie restrukturyzacyjne, jeżeli z okoliczności sprawy, w szczególności z zachowania dłużnika, wynika że układ nie zostanie wykonany, a także gdy dłużnik nie wykonuje poleceń sędziego-komisarza i zezwoliła na to rada wierzycieli (art. 325 ust. 2 pr. restrukt.). Ponadto sąd umarza postępowanie sanacyjne (czyli - co wynika z art. 2 pkt 4 pr. restrukt. - jeden z rodzajów postępowania restrukturyzacyjnego), jeżeli dłużnik utracił zdolność do bieżącego zaspakajania kosztów postępowania i zobowiązań powstałych po jego otwarciu oraz zobowiązań, które nie mogą zostać objęte układem, a ponadto, gdy brak jest realnych możliwości przywrócenia dłużnikowi zdolności do wykonywania zobowiązań (art. 326 ust. 1 i 2 pr. restrukt.).

Postępowanie restrukturyzacyjne zostaje zakończone z dniem uprawomocnienia się postanowienia o zatwierdzeniu układu albo odmowie zatwierdzenia układu (art. 324 ust. 1 pr. restrukt.).

Jeżeli w toku postępowania sąd odbierze dłużnikowi zarząd własny i ustanowi zarządcę, sąd przyznaje odrębnie wynagrodzenie nadzorcy sądowemu i odrębnie zarządcy przy uwzględnieniu zasad przyznawania wynagrodzenia dla każdego z nich oddzielnie przy jednoczesnym proporcjonalnym zmniejszeniu wynagrodzenia z uwagi na czas pełnienia funkcji przez każdego z nich, przy czym sąd może zdecydować o odstąpieniu od proporcjonalnego podziału, w szczególności jeżeli jest to uzasadnione zróżnicowanym wpływem nadzorcy sądowego i zarządcy na przyjęcie układu (art. 48 pr. restrukt.).

2. Prawo restrukturyzacyjne, jak i ustawa o licencji doradcy restrukturyzacyjnego nie zawierają takiego przepisu jak, przykładowo w odniesieniu do wynagrodzenia biegłego, ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2023 r., poz. 1144; dalej: „u.k.s.c”), która w art. 89c ust. 1 i 2 stanowi, że jeżeli opinia biegłego jest nierzetelna lub została sporządzona lub złożona ze znacznym nieusprawiedliwionym opóźnieniem, wynagrodzenie lub zwrot wydatków ulega odpowiedniemu obniżeniu; w szczególnie rażących przypadkach sąd może odmówić przyznania wynagrodzenia lub zwrotu wydatków, a jeśli opinia zawiera rażące błędy albo nie odpowiada treści zlecenia, wynagrodzenie ani zwrot wydatków nie przysługują. Nie oznacza to jednak, że sąd restrukturyzacyjny badając wniosek zarządcy - ustanowionego w postępowaniu o otwarcie postępowania sanacyjnego - o ustalenie ostatecznego wynagrodzenie, w sytuacjach wątpliwych co do prawidłowego wypełnienia przez zarządcę swojej funkcji, może od razu sięgać do klauzul generalnych zawartych w art. 5 k.c., bez wcześniejszej wszechstronnej analizy przepisów pr. restrukt. i u.l.d.r., normujących prawa i obowiązki zarządcy (w kontekście także przedstawionych wyżej w pkt 1 uzasadnienia obowiązków nadzorczych sądu) i ich wykładni.

Wykładnia prawa to ogół czynności poznawczych zmierzających do ustalenia właściwego sensu przepisów prawnych. Brak zatem konkretnego przepisu wprost normującego wpływ nienależytego wykonania przez zarządcę swoich obowiązków na wysokość należnego mu wynagrodzenia, względnie na przyznanie w ogóle jakiegokolwiek wynagrodzenia, skutkuje koniecznością zastosowania metod wykładni logicznej, w tym wnioskowania logicznego, jak również wykładni systemowej i funkcjonalnej. W procesie wykładni i stosowania prawa często zachodzi potrzeba przeprowadzenia rozumowania polegającego na tym, że na podstawie ustalonej normy wyprowadza się inne normy prawne, np. wnioskowanie z podobieństwa (analogii) (*argumentum a simili*), wnioskowanie z przeciwieństwa (*argumentum a contrario*), wnioskowanie z uzasadnienia słabszego na silniejsze (*argumentum a fortiori* – *argumentum a maiori ad minus* i *argumentum a minori ad minus*) oraz wnioskowanie z celu na środki. Przykładowo, stosownie do art. 98 § 1 k.p.c. strona przegrywająca obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony. Jeśli więc

danych kosztów nie można zakwalifikować jako niezbędnych do celowego dochodzenia praw i celowej obrony, to sąd nie uwzględni takich kosztów procesu, pomimo braku przepisu wprost wskazującego na taką decyzję sądu. Jest to przykład wnioskowania z przeciwności. W odniesieniu do wynagrodzenia zarządcy ustanowionego w sprawie o otwarciu postępowania sanacyjnego problem wykładni jest jednak bardziej skomplikowany, ponieważ w celu wyprowadzenia prawidłowych norm prawnych co do modelowych podstaw ustalenia wysokości wynagrodzenia zarządcy trzeba najpierw odwołać się do wielu przepisów prawnych, a następnie zastosować określone wnioskowanie z zakresu logiki formalnej.

3. Zważywszy na szczegółową normatywną regulację praw i obowiązków zarządców w pr. restrukt. (zob. art. 3, 25 ust. 1 oraz art. 51 ust. 1 i ust. 1a tej ustawy) i stawiane im w u.l.d.r. wysokie wymagania odnośnie do formalnych i merytorycznych kwalifikacji (zob. art. 3 i art. 4 tej ustawy), w zakresie oceny przesłanki należytej staranności w wypełnianiu przez nich funkcji zarządcy, nie zachodzi potrzeba sięgania do ogólnego przepisu, jakim jest art. 355 § 2 k.c.

Struktura normatywna art. 55 ust. 2 pr. restrukt. została ukształtowana w ten sposób, że pierwsze trzy zobiektywizowane komponenty wynagrodzenia zarządcy tworzą wynagrodzenie podstawowe i jego matematyczne ustalenie nie jest skomplikowane. Wystarczające są dane odnośnie do liczby wierzycieli uczestniczących w postępowaniu restrukturyzacyjnym, wysokości ich wierzytelności i średniomiesięcznych obrotów przedsiębiorstwa dłużnika osiągniętych w toku postępowania sanacyjnego, a następnie ich przyporządkowanie do odpowiedniego przedziału liczbowego, który określa liczbę podstaw wynagrodzenia i wreszcie wykonanie działań arytmetycznych dających sumę tak ustalonego wynagrodzenia. Ustawodawca przewidział też dwie niezależne podstawy podwyższenia wynagrodzenia podstawowego, z tym że wysokość tych dwóch komponentów wynagrodzenia zarządcy jest uzależniona od wystąpienia określonych przesłanek poddanych swobodnej ocenie sądu (art. 55 ust. 2 pkt 4 i 5 pr. restrukt.). W tych dwóch przypadkach sąd restrukturyzacyjny, w ramach wartościowania liczby podstaw wynagrodzenia, jest ograniczony ustawowo określonymi górnymi liczbami podstaw wynagrodzenia (sześćdziesięciu w pierwszym przypadku i dwudziestu w

drugim). Rzecz jasna, swoboda sądu w zakresie wartościowania liczby podstaw wynagrodzenia jest też ograniczona, jeśli chodzi o normatywne przesłanki przewidziane w art. 55 ust. 2 pkt 4 lit a-c pr. restrukt. W tej materii zakres swobody sądu jest większy w przypadku podwyższenia wynagrodzenia podstawowego w oparciu o jego część przewidzianą w art. 55 ust. 2 pkt 5 pr. restrukt., który nie określa szczegółowo czynników, które należy brać pod uwagę. Wydaje się, że takim wskaźnikiem jest rozpiętość czasowa trwania postępowania ponad okres 12 miesięcy i w ramach tego ponadnormatywnego czasu istotne znaczenie będzie miał przede wszystkim czas, który nie jest wynikiem okoliczności obciążających zarządcę.

W świetle przedstawionych wyżej regulacji prawnej dotyczącej zasad ustalania wysokości wynagrodzenia zarządcy nie ulega najmniejszej wątpliwości, że określone w art. 55 pr. restrukt. wynagrodzenie - w tym w szczególności w zakresie trzech pierwszych sztywnych i łatwych do wyliczenia składników wynagrodzenia, wymienionych w art. 55 ust. 2 pkt 1-3 pr. restrukt.- należy się zarządcy nie za samo ustanowienie go w tym charakterze postanowieniem sądu (art. 51 ust. 1 pr. destrukt.), ale za wypełnienie ustawowych obowiązków, o których mowa w art. 52 w zw. z art. 3 ust. 1 pr. restrukt, czyli m.in. za zarządzanie masą sanacyjną, sporządzenie spisu inwentarza wraz z oszacowaniem oraz sporządzenie i realizację planu restrukturyzacyjnego, przy czym - jak wspomniano już wyżej - w przypadku prawomocnego zatwierdzenia układu wynagrodzenie zarządcy ustala się w kwocie nieprzekraczającej wynagrodzenia obliczonego zgodnie z art. 55 pr. restrukt., a zatem nawet gdy plan restrukturyzacyjny po jego prawomocnym zatwierdzeniu nie zostanie ostatecznie zrealizowany, ale taki wynik postępowania może mieć znaczący wpływ na rozmiar zastosowania podstawy wynagrodzenia określonej w art. 55 ust. 2 pkt 4 pr. restrukt. Trudna do pogodzenia z wynikami także wykładni funkcjonalnej byłaby teza, że zarządcy należy się wynagrodzenie podstawowe, wynikające z reguł przewidzianych w art. 55 ust. 2 pkt 1-3 pr. restrukt., także gdy nie wypełnia on ustawowych obowiązków, albo wypełnia je w sposób sprzeczny z wymogami profesjonalizmu określonymi w pr. restrukt. oraz u.l.d.r. i to w stopniu rażącym. Na sens przepisów prawnych ma wpływ

również kontekst społeczny, manifestujący się m.in. w celach, jakie przyświecały ustawodawcy (racjonalnemu) przy tworzeniu danego przepisu.

Wysokość wynagrodzenia zarządcy zależy nie tylko od starannego wypełniania przez niego normatywnych obowiązków zarządcy, ale istotne znaczenie mają również konkretne rezultaty jego czynności dla bytu i funkcjonowania przedsiębiorstwa dłużnika, takie np. jak doprowadzenie do prawomocnego zatwierdzenia układu z wierzycielami, wykonanie planu restrukturyzacyjnego (układu z wierzycielami) oraz polepszenie się sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstwa dłużnika. Ciężar wykazania okoliczności, o których stanowi art. 55 ust. 2 pkt 4 pr. restrukt. spoczywa na zarządcy, co wynika także z art. 58 ust. 2 pr. restrukt., tak samo jak wykazanie, że przedłużenie postępowania restrukturyzacyjnego ponad okres 12 miesięcy było skutkiem okoliczności, za które nie ponosi on odpowiedzialności. Okoliczności objęte przepisem art. 55 ust. 2 pkt 4 i 5 pr. restrukt. mogą być też ustalone również przy uwzględnieniu postanowień sędziego-komisarza o zatwierdzeniu sprawozdań zarządcy, w tym sprawozdań rachunkowych.

Niezależnie od obowiązków opisanych w art. 52 ust. 1 pr. restrukt. zarządca wykonuje również obowiązki sprawozdawcze, wynikające z art. 31 ust. 1 i 3 pr. restrukt. (comiesięczne sprawozdania z czynności), art. 32 pr. restrukt. (comiesięczne sprawozdania rachunkowe), art. 54 ust. 1 pr. restrukt. (sprawozdania ciążące na dłużniku z mocy innych przepisów) i art. 33 pr. restrukt. (sprawozdanie końcowe). Jak już była o tym mowa na wysokość wynagrodzenia zarządcy ma wpływ osiągnięty przez niego rezultat opisany w art. 3 ust. 1 w zw. z art. 52 pr. restrukt. Zgodnie bowiem z art. 59 ust. 2 pr. restrukt. w przypadku prawomocnej odmowy zatwierdzenia układu z wierzycielami albo prawomocnego umorzenia postępowania restrukturyzacyjnego wynagrodzenie zarządcy ustala się w wysokości 30% wynagrodzenia obliczonego stosownie do art. 55 pr. restrukt. W tym ostatnim przypadku zarządca, aby uzyskać uprawnienie do wynagrodzenia musi jednak wypełniać swoje obowiązki z należytą starannością, wynikającą z jego profesjonalizmu określonego w pr. restrukt. i u.l.d.r. Oczywiście może się zdarzyć, że sytuacja ekonomiczna dłużnika mimo umorzenia postępowania restrukturyzacyjnego będzie lepsza od stanu sprzed wszczęcia postępowania

sanacyjnego, co oznacza, że w skład 30% wynagrodzenia wchodzić będą nie tylko części zobiektywizowane (pkt 1-3 art. 55 [pr. restr.], ale także pozostałe dwie jego części (pkt 4 i 5 pr. restrukt.). Możliwa jest też sytuacja, w której zarządca swoimi działaniami doprowadzi postępowanie do etapu prawomocnego zatwierdzenia przez sąd układu zawartego z wierzycielami, czyli wypełni obowiązki z art. 52 ust. 1 pr. restrukt., ale ostatecznie na skutek jego zaniedbań czy wręcz umyślnych działań, plan restrukturyzacyjny nie zostanie wykonany w taki sposób jakby miało to miejsce, gdyby swoje obowiązki wykonywał należycie. Wówczas pomimo prawomocnego zatwierdzenia układu z wierzycielami nie można wykluczyć proporcjonalnej redukcji wynagrodzenia podstawowego (z art. 55 ust. 2 pkt 1-3 pr. restrukt.), stosownie do poziomu niewykonania układu wskutek nienależytej staranności zarządcy. W takim przypadku, kiedy następuje pogorszenie sytuacji ekonomicznej dłużnika wskutek działań zarządcy, oczywistym jest, że nie wchodzi w rachubę podwyższenie wynagrodzenia podstawowego zgodnie z art. 55 ust. 2 pkt 4 pr. restrukt. Z kolei jeśli zarządca doprowadził do etapu prawomocnego zatwierdzenia układu z wierzycielami, ale sytuacja ekonomiczna dłużnika nie uległa poprawie, to zarządcy należy się wynagrodzenie podstawowe (art. 55 ust. 2 pkt 1-3 pr. restrukt.), które może być podwyższone zgodnie z art. 55 ust. 2 pkt 5 pr. restrukt., o ile postępowanie restrukturyzacyjne trwa dłużej niż 12 miesięcy, ale z przyczyn niezależnych od zarządcy.

W konsekwencji do rozwiązania zaistniałego w stanie faktycznym tej sprawy problemu, wyeksponowanego w przedstawionym przez Sąd odwoławczy pytaniu prawnym, wystarczające jest zastosowanie metod wykładni logicznej w postaci przede wszystkim wnioskowania z przeciwności. Oczywistym jest, że jeżeli zarządca wykonuje swoje obowiązki ze starannością wynikającą z przedstawionych wyżej przepisów pr. restrukt. oraz u.l.d.r. i osiągnął także rezultat w postaci prawomocnego zatwierdzenia przez sąd układu z wierzycielami, to jest on uprawniony do domagania się wynagrodzenia podstawowego z art. 55 ust. 2 pkt 1-3 pr. restrukt., ewentualnie podwyższonego w oparciu o art. 55 ust. 2 pkt 5 pr. restrukt., zaś w razie szczególnych wyników jego czynności mających wpływ na polepszenie sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstwa dłużnika może on również żądać podwyższonego wynagrodzenia stosownie do przesłanek określonych w art.

55 ust. 2 pkt 4 pr. restrukt. Z kolei, jeśli zarządca wykaże się należyłą starannością, ale mimo to postępowanie restrukturyzacyjne zostanie umorzone albo dojdzie do prawomocnej odmowy zatwierdzenia układu, może on domagać się wynagrodzenia na podstawie art. 59 ust. 2 w zw. z art. 55 ust. 2 pr. restrukt. Natomiast jeżeli zarządca nie wykonuje swoich obowiązków albo czyni to niestaranie w stopniu rażącym, to nie powinno budzić wątpliwości, że wówczas nie należy mu się wynagrodzenie (*argumentum a contrario*). Jeśli zaś zarządca wykonuje obowiązki nienależycie, ale nie w stopniu rażącym, wówczas wynagrodzenie powinno ulec proporcjonalnemu obniżeniu, o taki stopień, który wynika z porównania wyników postępowania restrukturyzacyjnego, gdyby zarządca działał profesjonalnie w stosunku do stanu, który jest wynikiem wadliwych działań zarządcy (*argumentum a fortiori* - *argumentum a maiori ad minus*). Wynagrodzenie zarządcy jest świadczeniem podzielnym, a zatem możliwe jest ustalenie go jako odpowiedniej części modelowego wynagrodzenia określonego w art. 55 pr. restrukt.; taka możliwość wynika także z art. 48 i 59 ust. 2 pr. restrukt.

W przypadku, gdy skutek czynności zarządcy cele postępowania restrukturyzacyjnego zostały osiągnięte, ale zarządca oprócz należytego wypełnienia obowiązków i osiągania wymiernych i konkretnych rezultatów, podejmował również działania sprzeczne z wymaganym od niego profesjonalizmem (chodzi np. o czynności defraudacyjne), wówczas należy dokonać oceny wpływu tych ostatnich zachowań zarządcy na wyniki postępowania restrukturyzacyjnego (np. wydłużenie czasu prawomocnego zatwierdzenia układu, zmniejszenie efektywności wykonania układu - planu restrukturyzacyjnego, względnie wydłużenie jego realizacji), a następnie w razie potwierdzenia wpływu i jego zakresu proporcjonalnie obniżyć modelowe części wynagrodzenie, w zależności od tego, czy wpływ ten dotyczy etapu zmierzającego do zatwierdzenia układu, czy też jego wykonania. W razie wątpliwości odnośnie do prawidłowości działania zarządcy, mającego wpływ na skuteczność postępowania restrukturyzacyjnego, z perspektywy prawa karnego, należy rozważyć celowość zawieszenia postępowania w przedmiocie ustalenia wynagrodzenia zarządcy (na podstawie art. 177 § 1 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), przy czym jeśli oceniany wpływ dotyczy sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstwa dłużnika, a zatem jest to element mający istotne

znaczenie dla składnika wynagrodzenia zarządcy, o którym mowa w art. 55 ust. 2 pkt 4 pr. restrukt., zawieszenie postępowania nie powinno dotyczyć postępowania w zakresie tych części wynagrodzenia, co do których inkryminowane działania zarządcy nie występują. Jeśli natomiast inkryminowane zachowanie zarządcy nie miało istotnego wpływu na skuteczność postępowania restrukturyzacyjnego, sąd nie powinien obniżać wynagrodzenia, zaś zarządca może ponieść odpowiedzialność karną, włącznie z zastosowaniem środka karnego w postaci zakazu wykonywania zawodu doradcy restrukturyzacyjnego przez określony czas (zob. art. 41 § 1 k.k.), niezależnie od cofnięcia licencji doradcy restrukturyzacyjnego na podstawie przepisów u.l.d.r.

4. W sprawie zostało wydane prawomocne postanowienie o zatwierdzeniu układu. Jednak Sądy obu instancji nie poczyniły jakichkolwiek ustaleń w kwestii ewentualnego wpływu przypisywanych zarządcy zaniedbań na treść i czas sporządzenia przez zarządcę planu restrukturyzacyjnego, a także możliwość jego wykonania. Należy też zauważyć, że w aktach sprawy brak jest stosowania wobec zarządcy przez sędziego-komisarza i sąd restrukturyzacyjny środków dyscyplinujących na podstawie art. 30 pr. restrukt. Ponadto sąd restrukturyzacyjny pierwszej instancji prawomocnymi postanowieniami zatwierdzał sprawozdania zarządcy, w tym sprawozdania rachunkowe, które były przedmiotem opinii biegłego sądowego z zakresu rachunkowości (np. k. 202 i n., 215, 229, 243, 993, 1158, 1178). Oczywiście nie oznacza to, że obecnie (z uwagi na toczące się postępowanie karne przeciwko zarządcy - k. 1480 i n., 1562 i n., 1596 i n.) możliwe jest przesądzenie, że zarządca działał prawidłowo, względnie iż ewentualne wadliwości działania zarządcy miały wpływ na skuteczność postępowania restrukturyzacyjnego dłużnika S. (które to postępowanie z udziałem zarządcy zostało zakończone - k. 971), ale Sąd *meriti* w pierwszej kolejności powinien dokonać bardziej wszechstronnych i adekwatnych co do istoty tej sprawy ustaleń faktycznych.

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak w sentencji.

Roman Trzaskowski Władysław Pawlak Karol Weitz

(M.M.)

r.g.